

مادران جانشین

ان سارات كلبه هنر

تالیف و پژوهش: اخگر تقریبی

عنوان و نام پدیدآور: مادران جانشین / تالیف و پژوهش اخگر تقی پور.

مشخصات نشر: تهران: کلبه هنر، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.

شابک: 0-0-94249-600-978: ۷۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

دانش: کتابنامه: ص. ۱۱۷ - ۱۱۹.

موضوع: تلقیح مصنوعی انسان (فقه)

موضوع: ماری ری (فقه)

موضوع: مادران بیابگین - وضع حقوقی و قوانین - ایران

موضوع: تلقیح مصنوعی انسان - قوانین و مقررات - ایران

رده بندی کنگره: ۱۱۹۵ ت/ت/۶/۱۹۸/۶ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۹

شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۴۸۵۶

انتشارات کلبه هنر

عنوان: مادران جانشین

تالیف و پژوهش: اخگر تقی پور

چاپ و صحافی: مدیران

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵ • شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال • شابک: 0-0-94249-600-978

ایمیل: akhgar.t@gmail.com

حق چاپ و نشر انحصاراً محفوظ است

چکیده

تلقیح مصنوعی در برابر لقاح طبیعی و عبارت است از ترکیب اسپرم مرد و تخمک زن - خواه زوج و زوجه خواه بیگانه - جهت انعقاد و بارور نمودن نطفه با هر وسیله‌ای غیر از مقاربت، این ترکیب یا در رحم صورت می‌پذیرد یا در خارج رحم. در حالت کلی، از نظر شرع مقدس، در انجام عمل لقاح مصنوعی باید از انجام مسائلی بصورتی که ممنوع اعلام شده، اجتناب کرد. از قبیل تماس نامحرم یا نگاه و غیره.

با توجه به این دوروش (لقاح درون رحمی یا خارج رحمی) بالغ بر بیست صورت تلقیح مصنوعی وجود دارد. هر چند بصورت کلی حکم شرعی یک حکم است از این صورت‌ها در فقه نیامده، لکن پس از بررسی‌های طولانی و دقیق توسط فقها در این صورت‌ها ایراد شرعی قابل اجرا هستند و برخی که نیاز به بحث بیشتری بوده و در محل اختلاف شدید هست یا ممنوع اعلام شده و یا در آن احتیاط صورت گرفته مثل لقاح مصنوعی نامحرم مرد بیگانه. هر چند تعداد اندکی از فقها آن را بدون ایراد تجویز کرده‌اند. ولی چون در هر یک از این صورت باید اجماع آراء فقها و شورای محترم نگهبان موافقت خود را اعلام کنند هنوز تا تدوین قانونی خاصی در زمینه صور ممنوعه فاصله داریم.

موافقت بخشی از تلقیح مصنوعی بنام انتقال جنین ناشی از زن و شوهر رسمی جهت اهداء به زوجین نابارور بعد از سالها ضمن قانونی بنام «قانون نحوه اهدای جنین به زوجهای نابارور» سال ۱۳۸۲ تصویب و در اواخر سال ۱۳۸۳ همراه آیین نامه به قوه قضائیه ابلاغ و قابل اجرا گردید.

بخش سوم تلقیح مصنوعی بنام «اجاره رحم» که در آن جنین ناشی از زن و شوهر قانونی جهت پرورش در رحم زن ثالثی بنام «مادر واسطه» و تنها به دلیل اشکال در رحم زوجه صاحب جنین منتقل می‌شود، هنوز مورد اختلاف فقها و حقوقدانان است ولی بازگشت زمان طولانی مراکز ناباروری منتظرند که هر چه سریع‌تر مشکل ناباروری این دسته از زوج‌ها با تصویب قانون مرتفع گردد.

www.ketab.ir

۱۵	بخش اول: کلیات
۱۷	مبحث اول: تعریف تلقیح و ذراع آن
۱۷	گفتار اول: تعریف تلقیح و غیره
۱۷	گفتار دوم: انواع تلقیح مصنوعی
۱۷	فصل اول: تعاریف
۱۹	فصل دوم: تاریخچه و سیر قانونی
۱۹	مبحث اول: تاریخچه
۲۱	مبحث دوم: سیر قانونی
۲۵	فصل سوم: مسائل پزشکی لقاح طبیعی و تلقیح مصنوعی
۲۵	مبحث اول: مسائل پزشکی لقاح طبیعی
۲۹	مبحث دوم: مسائل پزشکی لقاح خارج رحمی (تلقیح مصنوعی)
۲۹	مبحث سوم: تلقیح اسپرم
۳۰	گفتار اول: تلقیح اسپرم به داخل رحم یا استفاده از اسپرم غیر از همسر
۳۰	گفتار دوم: انتقال تزریقی تخمک (GIFT)
۳۰	گفتار سوم: انتقال تخمک بارور شده یازایگوت (ZIFT)

۳۰	گفتار چهارم: روش باروری آزمایشگاهی یا انتقال رویان (IVF - EI)
۳۱	اهدای تخمک
۳۳	بخش ۸م: تلقیح مصنوعی
۳۵	■ فصل اول: مباحث فقهی تلقیح مصنوعی
۴۰	■ فصل دوم: تعریف، علمی و حقوق موضوعه
۴۰	مبحث اول: تلقیح مصنوعی و آقوی جزا
۴۵	مبحث دوم: وضعیت حقوقی اطفال ناشی از لقاح مصنوعی
۴۵	گفتار اول: ماهیت نسب
۵۷	گفتار دوم: راه‌های اثبات نسب مشروع یا سرور بردن نسب
۶۴	مبحث سوم: تلقیح مصنوعی و قانون مدنی
۶۸	مبحث چهارم: حضانت طفل ناشی از تلقیح مصنوعی
۷۴	■ فصل سوم: قاعده فرآش در حقوق امامیه
۷۴	مبحث اول: نسب طفل حاصل از القاح مصنوعی به وسیله اسپرم شوهر
۷۶	مبحث دوم: نسب طفل حاصل از لقاح مصنوعی بوسیله اسپرم مرد اجنبی
۷۷	■ فصل چهارم: وضع حقوقی اطفال ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه
۷۷	مبحث اول: رابطه طفل ناشی از لقاح مصنوعی با مادر طبیعی خود (زن ملقوحه)
۷۸	مبحث دوم: رابطه طفل با صاحب نطفه
۷۹	گفتار اول: ثبت تولد طفل

- ۷۹ گفتار دوم: حق طفل برای دانستن نسب خود
- ۸۰ گفتار سوم: حق طفل در اقامه دعوی مسئولیت مدنی
- ۸۱ گفتار چهارم: مسئولیت مدنی پزشک در مقابل طفل
- ۸۲ مبحث سوم: رابطه طفل با شوهر زن
- ۸۳ بخش سوم: اهدا تخمک یا جنین و اجاره رحم (مادر جانشین)
- ۸۵ ■ فصل اول: اهدا تخمک یا جنین
- ۸۵ مبحث اول: مسائل پزشکی اهدا تخمک یا جنین
- ۸۹ مبحث دوم: مسائل فقهی انتقال تخمک یا جنین
- ۹۲ مبحث سوم: مسائل حقوقی انتقال جنین
- ۱۰۴ ■ فصل دوم: اجاره رحم یا مادر جانشین
- ۱۰۴ مبحث اول: مسائل پزشکی اجاره رحم یا مادر جانشین
- ۱۰۵ مبحث دوم: مسائل فقهی اجاره رحم یا مادر جانشین
- ۱۰۷ مبحث سوم: مسائل حقوقی اجاره رحم یا مادر جانشین
- ۱۱۰ گفتار اول: وضعیت حقوقی طفل ناشی از رحم اجاره‌ای یا مادر جانشین
- ۱۱۰ بند ۱: رابطه طفل با زن اجاره‌ای
- ۱۱۱ بند ۲: رابطه طفل و شوهر زن اجیر
- ۱۱۱ بند ۳: رابطه حقوقی طفل با صاحبان جنین (اسپرم و تخمک)
- ۱۱۲ گفتار دوم: وضعیت حقوقی مادر جانشین یا اجاره‌ای

فهرست مطالب

- ۱۱۲ بندی: حالتی که صاحب تخمک صاحب رحم اجاره ای نیز باشد
- ۱۱۲ بندی: حالتی که فقط رحم اجاره داده می شود
- ۱۱۴ نتیجه - پیشنهاد
- ۱۱۷ فهرست منابع

www.ketab.ir

مقدمه

همانگونه که آریدگار خلقت اولیه ما را به نحو احسن قرار داده، نیز در خلقت‌های ثانویه که به امر او به ما سپرده شده باید نهایت دقت، پاک‌ی و امانتداری را بکار ببریم بنابراین ارزش میاه و نطفه از طرف خدا متعال بسیار تأکید شده تا بشر به گمراهی و هلاکت نیفتد.

اهدای یا فروش اسپرم به هر نحوی از نظر اکثر علما اشکال دارد و حرام است ولی عکس آن اشکال ندارد یعنی اهداء یا فروش تخمک حرام نیست و انگشت دقیقاً روی میاه یعنی اسپرم گذاشته شده بنابراین اینکه آیا می‌شود به قول اکراه عمل نمود و به خاطر اختلاط میاه و سایر موانع شرعی و عرفی اهداء یا فروش اسپرم، اقله نکرده؟ سوآلی است که ما به دنبال جواب آن در پژوهش حاضر هستیم. تاکنون تلاش فوق‌دانشان پزشکی که به دنبال اثبات و رفع ایراد و اشکال از این مورد هستند با شکست مواجه شده‌اند. ایراد اینان به قول اقل می‌خواهند توسل بجویند و بر اثر گذشت زمان زمینه را در جامعه فراهم کنند که زوج‌های نابارور بتوانند از اسپرم غیر استفاده کنند و ما می‌دانیم که از نظر حقوقی نیز موانعی دارد که این موانع بر طرف نگردیده است. هر چند ما اهدای اسپرم را داوطلبانه اعلام کنیم نه فروش باز به معنی از جمله اینکه قوانین فرانسه در مواردی پس از گذشت زمان زیادی در این باره به بن‌بست رسیدند و آن را ممنوع اعلام کرده‌اند از جمله موانع اخلاقی و اجتماعی که ذیلاً به آن اشاره خواهد رفت. اینک جهان در این زمینه بین دو محذور واقع شده. از طرفی زوج‌های نابارور می‌خواهند صاحب فرزند شوند و از طرف دیگر موانع اخلاقی، اجتماعی و حقوقی بسیار بر سر راه دارد که عبور از این موانع سخت است. البته خوشبختانه در قوانین اسلام مشکلات کمتر به چشم می‌خورد و موانع بیشتر عرفی است که امیدواریم قوانین بتوانند صریح بیان شوند و راه را برای استفاده از تکنولوژی و علم در این زمینه هموار سازید.

در ایران وجود یک و نیم میلیون زوج نابارور یعنی حدود ۱۰-۱۵ درصد و از سویی نگرانی زوجهای جوانی که زندگی مشترکی را برای آینده ای شیرین پایه ریزی می کنند همواره یکی از مشکلات جامعه به شمار می رود گر چه متولیان بهداشت و درمان، نازایی را یک بیماری تلقی نمی کنند و جز عمل های لوکس و زیبایی می نگرند و سازمان های بیمه گر هم با دیدن هزینه های درمان گران و سنگین این بیماری را متقبل نمی شوند، اما مشکلات روحی روانی ناشی از این بنیاد زندگی زوج های جوان را تهدید می کند چرا که این زوج ها بعضاً تصمیم به ازدواج مجدد می گیرند که این امر معمولاً به طلاق می انجامد شایسته است که مسئولین امر جهت ارتقاء فرهنگ باروری به گونه ای دیگر عمل کنند. از سوی دیگر وجود مراکز که راه های درمان این بیماری را به طرق مختلف تبلیغ می کنند و نبود نظارت کافی و دقیق بر عملکرد آنها از سوی وزارت بهداشت، موجب شده زوج های جوان علیرغم پرداخت هزینه های گران در، بسیاری از موارد نتیجه مطلوب نگیرند. این در حالی است که از نظر روحی پیش از پیش آسیب پذیر می شوند.

بشر همواره سعی داشته است با اتکا به قدرت تفکر و خلاقیت خود و در نتیجه به کارگیری تکنولوژی نوین و روش های علمی مدرن در بهره برداری از طبیعت زندگی را برای خود مطبوع و لذت بخش ساخته و گرهایی را که سابقاً عاجز از گشایش بود، باز نماید. لیکن در برخی از موارد مشکلات جدیدی را به وجود آورده که از عرصه سلامت، امنیت و محیط زیست پا را فراتر گذارده به حیطه باورهای مذهبی، ارزش های اخلاقی و روابط حقوقی میان انسان ها گام نهاده است. پر واضح است که پیشرفت تکنولوژی و خلق روش های مدرن، فواید بسیاری در عرصه های مختلف را طلب می کند تا از ایجاد هرج و مرج در جوامع جلوگیری نماید. یکی از نمودهای پیشرفت در زمینه پزشکی، تلقیح مصنوعی است. میل، علاقه و نیاز غریزی و روحی انسان ها در برخورداری از موجودی به نام «فرزند» که موجب طراوت و شادابی در زندگی می شود را می توان به عنوان اصلی ترین انگیزه در نیل به جدیدترین و پیشرفته ترین شیوه های تلقیح مصنوعی به حساب آورد. همان طور که اشاره شد این امر نیز همچون سایر دستاوردهای بشری، عوارض و مشکلات عدیده ای را به دنبال داشته که اکنون پس از گذشت ۲۲ سال از تولد نخستین محصول این روش، همچنان علمای فقه، حقوق و اخلاق پاسخ مناسبی برای متقاضیان ارایه نکرده و در اکثر

کشورهای جهان قانون مدونی جهت این امر مهم و حیاتی وضع نشده است.

آنچه در کشورهای اسلامی نظیر ایران به لحاظ مقید بودن به مذهب بیشتر مورد توجه قرار گرفته، حکم تکلیفی این گونه امور بوده است و کمتر به احکام وضعی انواع روش‌های تلقیح مصنوعی پرداخته شده است که اهمیت قسمت اخیر اگر بیش از قسم اول نباشد کمتر نیست. لذا با عنایت به این ضرورت و گستردگی موضوع و از آنجا که دانش حقوق یگانه علمی است که متکفل ارائه راه‌حل‌های مناسب برای این قبیل مشکلات و مسائل خاص می‌باشد، ناگزیر است که هر یک با این مسایل نو ظهور گام بردارد و برای این گونه پرسش‌ها، پاسخ‌های مناسب ارائه دهد. خرابی به دانش حقوق در قواعد و مقررات موضوعه خلاصه نمی‌شود بلکه حقوق دانشی است با قواعد کلی و اصول عامه‌ای که به مثابه اهرم‌های استنباط در اختیار حقوقدانان قرار می‌گیرد، لذا با تکیه بر این اصول عمومی، حقوقدانان قادر خواهند بود که با هر گونه مسایل جدید حقوقی که در رویارویی ایشان قرار می‌گیرد و شاید در قوانین موضوعه هم سخنی از آن نرفته باشد، برخورد مناسب نماید و جواب‌های صحیح و راه‌حل‌های شایسته ارائه دهند.

مسأله تلقیح مصنوعی انسان که موضوع بررسی و تحقیق ما در این نوشتار قرار گرفته است، یکی از پدیده‌های نوینی است که با شکوفایی دانش پزشکی، به عرصه هستی نهاده و به تبع منشأ ایجاد مسائل مختلف حقوقی شده است و بدلیل آنکه از این موضوع یکی از موضوعات نوین می‌باشد، متأسفانه در حقوق مدون و قوانین موضوعه ایران سخنی محکم و قابل دفاع از آن به میان نیامده است. از این رو برای تحقیق و مطالعه در اطراف جنبه‌های حقوقی این مسأله ناگزیر باید از اصول کلی و ضوابط عامه استمداد جست ناگفته نماند تلقیح مصنوعی از رخدادهایی است که در مورد آن نص خاصی وارد نشده است ولی (حکم آن) از حوزه عام و اصول کلی خارج نیست و به همین خاطر فقها در جهت امثال دستور پیشوایان خود(ع): « بیان اصول و قواعد بر ماست و استخراج جزئیات بر عهده شماست » تلاش خود را برای استنباط حکم این مسأله از دو منبع یاد شده بکار گرفته اند. حقیر نیز با انطباق نوشته‌های فقهی و حقوقی سعی بر آن دارم که آخرین دستاوردهای بشری را برای حل این معضل و ایجاد زمینه مناسب جهت باروری و تولید مثل زوج‌های نابارور در خدمت اندیشه وران و علاقمندان علوم حقوقی و فقهی قرار دهم.